

**POLICY SAŽETAK:
TRANSFORMACIJA
ODGOJNIH ZAVODA U
HRVATSKOJ ZA BOLJU
SKRB O MLADIMA**

XMEN
MASCULINITIES + EMPATHY + NONVIOLENCE

NASLOV

Policy sažetak: Transformacija odgojnih zavoda u Hrvatskoj za bolju skrb o mladima

IZDAO

Status M

AUTORICA

Elizabeta Matković

GRAFIČKI DIZAJN

Daniel Sansão ([contagio.ag](#))

ILUSTRACIJE

[absurd.design](#)

Izraženi stavovi i mišljenja pripadaju samo autorici i ne odražavaju nužno stavove Europske unije ili Europske komisije. Za njih se ne mogu smatrati odgovornima ni Europska unija ni Europska komisija.

PRIJEDLOG CITIRANJA

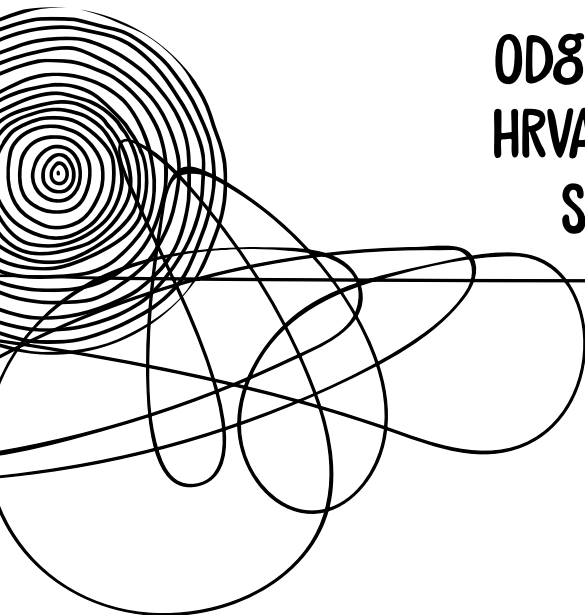
Matković, E. (2024). *Policy sažetak: Transformacija odgojnih zavoda u Hrvatskoj za bolju skrb o mladima*. Zagreb: Status M.

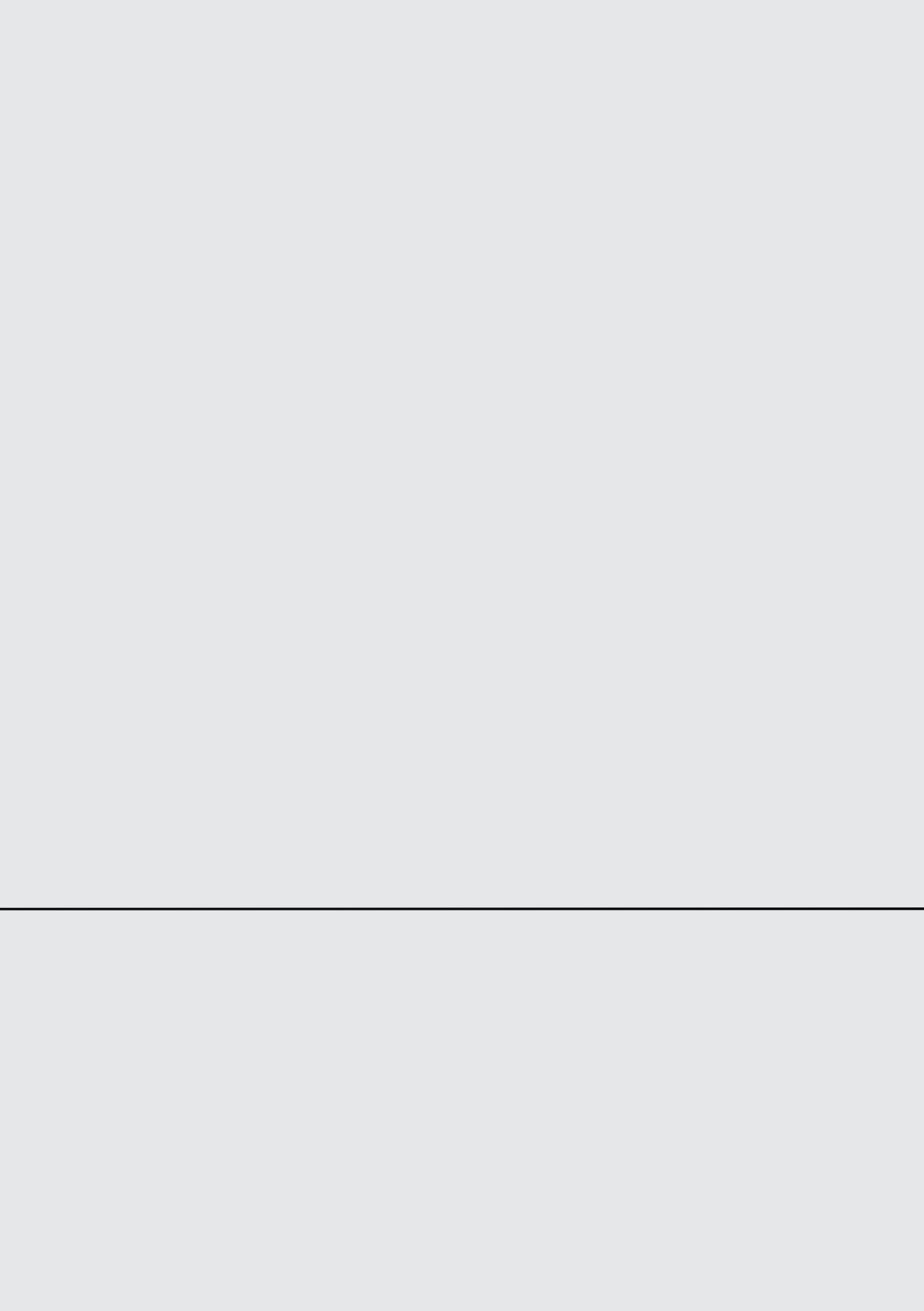
Svibanj, 2024

**POLICY SAŽETAK:
TRANSFORMACIJA
ODGOJNIH ZAVODA U
HRVATSKOJ ZA BOLJU
SKRB O MLADIMA**

SADRŽAJ

SAŽETAK	7
UVOD	8
PREGLED ISTRAŽIVANJA	9
RASPRAVA	11
ZAKLJUČAK	14

SAŽETAK

Ovaj policy sažetak analizira izazove s kojima se susreću mladi ljudi u odgojnim zavodima i naglašava područja za ciljane intervencije. Nasilje, prvenstveno verbalno, a povremeno i fizičko, je prisutno i često specifično za spol, pri čemu dječaci i djevojčice imaju različita iskustva nasilja, ali i diskriminacije. Obje grupe primjećuju negativne stavove od strane policije i pravosudnog sustava.

Razlike u veličini i rasporedu ustanova doprinose različitim razinama ograničenja i izolacije, čime se izazovi dodatno pogoršavaju. Uočljiv je nedostatak rodno specifičnih politika, kao i nedovoljna obuka osoblja o rodnoj, seksualnoj raznolikosti i zdravstvenom obrazovanju. Suradnja s civilnim društvom i drugim organizacijama može diversificirati programe, pružajući mladima pristup pozitivnim uzorima i obogaćujućim aktivnostima. Programi mentorstva i prilike za sudjelovanje s figurama iz sporta i umjetnosti mogu proširiti društvene mreže i pružiti inspiraciju.

Nalazi naglašavaju potrebu za sveobuhvatnim, rodno specifičnim intervencijama i vanjskim partnerstvima kako bi se podržale složene potrebe mladih u odgojnim zavodima. Jasno je da sustav maloljetničke pravde mora doživjeti značajnu promjenu u načinu na koji se postupa s maloljetnicima u sukobu sa zakonom. Umjesto oslanjanja na zatvaranje, sustav bi se trebao usmjeriti na rehabilitaciju i opcije temeljene na zajednici koje se fokusiraju na najbolji interes djeteta.

UVOD

Istraživanje o stavovima, ponašanjima i razumijevanju mladih ljudi, muškosti i rodnih odnosa nakon pandemije pružilo nam je uvid u potrebe mladih u odgojnim zavodima i njihovom funkcioniranju. Tretman mladih u odgojnim zavodima je kritično pitanje koje zahtijeva hitnu pažnju. Te ustanove, namijenjene pružanju obrazovanja i rehabilitacije za mlade u dobi od 14 do 22 godine, često ne ispunjavaju svoju svrhu. Umjesto toga, mladi ljudi se suočavaju s okolinom koja podsjeća na zatvorske uvjete, karakteriziranu ograničenjima, izolacijom i ograničenim pristupom potrebnim uslugama. Takvi uvjeti štete njihovom razvoju, osobnom rastu i budućim perspektivama.

S obzirom na složene potrebe tih mladih osoba, uključujući emocionalne, društvene i obrazovne izazove, nužno je preispitati i poboljšati pristup unutar ovih ustanova. Trenutnom sustavu nedostaje rodno specifičnih politika i adekvatnih obuka za osoblje, što dovodi do situacija u kojima su nasilje i diskriminacija prisutni. Ni zatvori ni odgojni zavodi nisu mjesto za djecu i mlade ljude. Takve ustanove ne mogu pružiti ono što im zapravo treba, kao što su odgovarajuća psihofizička njega i podrška. Djeca i mladi u ustanovama su odsječeni od svoje zajednice, imaju ograničen ili nikakav kontakt s obiteljima i često su smješteni daleko od mjesta gdje žive. Svrha odgojnih zavoda u smislu “popravljanja” mladih je zastarjela, neučinkovita i često štetna metoda. Jesu li ustanove zapravo u funkciji rehabilitacije i zaštite mladih ili su samo instrumenti kontrole, kazne i reprodukcije društvenih nepravdi?

PREGLED ISTRAŽIVANJA

Studija je provedena kao dubinska analiza dvaju odgojnih zavoda u Hrvatskoj: jedan se nalazi u Turopolju, koji smješta 35 mladića, dok se druga nalazi u Požezi i smješta 11 djevojaka. Istraživači su koristili kvalitativni pristup za prikupljanje podataka kroz promatranja, intervjue i procjene mladih ljudi unutar ovih ustanova. Fokus istraživanja bio je na iskustvima korisnika i korisnica, njihovim životnim pričama, interakcijama s osobljem i životnim uvjetima s kojima se suočavaju. Osim toga, prikupljeni su podaci o socio-ekonomskom stanju mladih, njihovim obrazovnim postignućima, mentalnom zdravlju i odnosima s vršnjacima i obiteljima.

Proces prikupljanja podataka koristio je multidisciplinarni pristup koji je uključivao doprinos socijalnih radnika, psihologa, edukatora i drugih stručnjaka koji rade s mladima. Ovaj sveobuhvatni pristup omogućio je holistički uvid u izazove s kojima se mladi suočavaju u ovim odgojnim zavodima. Studija je također uzela u obzir povijesni kontekst maloljetničke pravde u Hrvatskoj i kako on utječe na trenutne uvjete u odgojnim zavodima.

Rezultati studije otkrivaju složenu i zabrinjavajuću sliku uvjeta u kojima se nalaze mladi ljudi u odgojnim zavodima. Mnogi mladići i djevojke suočavaju se s višestrukim izazovima, uključujući intelektualne teškoće, mentalne zdravstvene probleme, poremećene obiteljske odnose te izloženost nasilju i zlostavljanju. Ti faktori su često međusobno povezani, stvarajući krug nepovoljnih položaja koji dodatno otežavaju situaciju ovih mladih ljudi.

Studija je također otkrila da značajan udio mladih ljudi u odgojnim zavodima čine pripadnici romske zajednice. Ovaj demografski aspekt donosi dodatne jezične i kulturne barijere unutar ustanova. Nedostatak kulturno-rolski prikladne podrške i resursa za romsku mladež dodatno komplicira njihove šanse za rehabilitaciju i reintegraciju u društvo.

Što se tiče ponašanja, studija je zabilježila da mladi ljudi u ustanovama često sudjeluju u verbalnom i fizičkom nasilju, kako prema vršnjacima, tako i povremeno prema osoblju. Ova ponašanja dijelom se pripisuju prenapućenim i restriktivnim uvjetima u ustanovama, kao i nedostatku strukturiranih programa za rješavanje sukoba i emocionalnu regulaciju.

Mentalno zdravlje pokazalo se kao glavna područje za zabrinutost jer mnogi mladi pate od anksioznosti, depresije i drugih psihičkih problema. Unatoč tome, pristup odgovarajućoj podršci za mentalno zdravlje unutar odgojnih zavoda je ograničen. Nedostatak kontinuirane i sveobuhvatne mentalne zdravstvene skrbi, uz visoku prevalenciju problema s ovisnošću, doprinosi izazovima s kojima se suočavaju korisnici.

Studija je također ukazala na neadekvatnost trenutnog sustava u pružanju prilagođenih i učinkovitih programa rehabilitacije. Primjetan je izostanak rodno specifičnih i kulturološko osjetljivih programa, što ostavlja mlade bez potrebne podrške za suočavanje s njihovim jedinstvenim izazovima. Nedostatak odgovarajućeg usmjeravanja i mentorstva za ove mlade ljude također je evidentan, posebno kada se pripremaju za svoje konačno puštanje i reintegraciju u društvo.

Studija naglašava potrebu za značajnom reformom sustava odgojnih zavoda i zatvora, zagovarajući razvoj alternativnih pristupa maloljetničkoj pravdi koji daju prioritet najboljem interesu djeteta. Postoji potreba za prelaskom prema intervencijama temeljenim na zajednici i praksama restorativne pravde, koje bi bolje adresirale korijenske uzroke maloljetničke delikvencije i pružile učinkovitiju podršku za rehabilitaciju mladih.

RASPRAVA

Istraživanje o uvjetima u odgojnim zavodima za mlade u Hrvatskoj pruža detaljnu analizu značajnih izazova s kojima se suočavaju mladi ljudi u tim ustanovama. Mnogi od njih bore se s intelektualnim poteškoćama, poremećenim obiteljskim odnosima i zdravstvenim problemima psihičke prirode, a njihov smještaj u restriktivnim okruženjima koja ne nude sveobuhvatnu podršku dodatno pogoršava ove izazove. Istraživanje također ukazuje na visoku zastupljenost Roma u tim ustanovama, što naglašava dodatne kulturološke i jezične barijere s kojima se suočavaju.

Jedan od ključnih nalaza studije su složeni izazovi s kojima se suočavaju mladi ljudi u odgojnim zavodima. Mnogi od njih pate od kompleksnih psihičkih poremećaja, kao što su anksioznost, depresija i druge psihološke poteškoće. Ti psihički problemi često su ukorijenjeni u teškim životnim uvjetima, uključujući siromaštvo i disfunkcionalne obiteljske odnose. Osim psihičkih poteškoća, mladi smješteni u zavodima također se bore s problemima ovisnosti, što dodatno komplicira njihov put ka rehabilitaciji i reintegraciji u društvo.

Studija je također istaknula nedostatak kulturoloških i rodno specifičnih programa u odgojnim zavodima. Ovaj nedostatak specifične podrške za mlade osobe na temelju njihove etničke i rodne pripadnosti ograničava učinkovitost intervencija i podrške koja im je dostupna. Primjerice, mnogi mladi u tim ustanovama pripadaju romskoj zajednici, koja se suočava s dodatnim preprekama zbog jezičnih razlika i kulturoloških praksi. Nedostatak kulturološko osjetljivih programa koči mlade da se učinkovito uključe u rehabilitaciju, što može usporiti njihov napredak. Status M, kroz projekt X-MEN, održavao je rodno osjetljive radionice. Međutim, radionice i programi koje organiziraju vanjske organizacije održavaju se povremeno i nisu dostupni svim mladima zbog ograničenih resursa, osoblja i vremena.

Istraživanje je također pokazalo prisutnost verbalnog i fizičkog nasilja

u odgojnim zavodima, često kao rezultat prenapućenih i restriktivnih uvjeta. Ovi oblici nasilja manifestiraju se kao svađe i sukobi među mladima, posebno tijekom faze prilagodbe na njihovo smještanje u zavode. Pojave nasilja manje su povezane s diskriminacijom na temelju etničke pripadnosti i seksualnosti, a više s uskraćenjima koja proizlaze iz života u zatvorenim, restriktivnim sredinama. Ovi nalazi su u skladu s istraživanjem Ujedinjenih naroda (UN) , koje također upozorava na višestruke studije koje potvrđuju nasilje nad djecom i mladima u ustanovama od strane osoblja i vršnjaka. Djeca i mladi smješteni u ustanovama posebno su ranjivi na nasilje među vršnjacima kada su uvjeti i nadzor osoblja loši. Nedostatak privatnosti i poštovanja tuđih identiteta, frustracija, prenatrpanost i nesposobnost razdvajanja posebno ranjive djece od starijih, agresivnijih mladih su neki od razloga koji dovode do nasilja među vršnjacima.

Diskriminacija na temelju etničke pripadnosti i seksualne orijentacije još je jedan značajan izazov identificiran u istraživanju. Mladi u zavodima doživljavaju diskriminaciju od strane vršnjaka, osoblja i šire zajednice. Ova diskriminacija može proizaći iz njihove etničke pripadnosti, seksualne orijentacije ili činjenice da borave u odgojnim zavodima. Takve diskriminatorne prakse dodatno otežavaju rehabilitaciju mladih i mogu dovesti do osjećaja otuđenosti i beznađa.

Posebno je zabrinjavajući nedostatak adekvatne podrške za mentalno zdravlje unutar odgojnih zavoda. Iako mnogi mladi pate od različitih psihičkih poremećaja, uključujući anksioznost i depresiju, nemaju pristup sveobuhvatnoj skrbi za mentalno zdravlje. Ovaj nedostatak podrške može se pripisati manjku resursa i nedostatku obučениh stručnjaka za mentalno zdravlje unutar sustava. Odsutnost odgovarajućeg usmjerenja i mentorstva također utječe na pripremu mladih za eventualno puštanje i reintegraciju u društvo.

Ovi nalazi naglašavaju hitnu potrebu za prelaskom s kaznenog pristupa na rehabilitativni, koji naglašava prakse restorativne pravde i intervencije temeljene na zajednici. Ovi alternativni pristupi mogli bi pružiti učinkovitiju podršku za rehabilitaciju mladih i pomoći im da prevladaju ko-

rijenske uzroke svojih ponašajnih problema. Nadalje, ustanove moraju poboljšati pristup podršci mentalnom zdravlju uključivanjem terapeuta, psihijata i specijaliziranih programa za zloupotrebu tvari i emocionalnu regulaciju.

Prilagodba programa kulturološkim i rodnim potrebama korisnika još je jedna ključna preporuka iz studije. Odgojni zavodi trebali bi se usmjeriti na razvoj specijaliziranih programa koji zadovoljavaju specifične potrebe mladih, uključujući jezičnu podršku za romsku mladež i rodno osjetljive inicijative. Ovi prilagođeni programi mogli bi poboljšati ukupnu učinkovitost rehabilitacijskih napora i doprinijeti uspješnoj reintegraciji mladih.

Pored ovih preporuka, studija naglašava potrebu za proaktivnim mjerama za smanjenje nasilja i diskriminacije unutar odgojnih zavoda. To može uključivati pružanje treninga za rješavanje sukoba za korisnike i osoblje, kao i osiguravanje da osoblje bude adekvatno obučeno za prepoznavanje i rješavanje diskriminacije i konflikata. Stvaranjem sigurnijeg i podržavajućeg okruženja, ustanove mogu bolje zaštititi korisnike i promicati njihovo blagostanje.

Brojne studije potvrđuju štetne učinke zatvaranja djece i mladih u zatvorima ili odgojnim zavodima. Oduzimanje slobode negativno utječe na mentalno zdravlje i psihosocijalne potrebe djece i mladih i nije učinkovit način za sprječavanje maloljetničke delikvencije. Većina maloljetničkih prijestupnika počini kaznena djela protiv imovine, što je u suprotnosti s medijskim prikazima ozbiljnih zločina poput ubojstva ili silovanja, često senzacionaliziranim dramatičnim naslovima i stvaranjem moralne panike oko mladih uključenih u kriminalne aktivnosti. Globalna istraživanja ukazuju na to da dulje zatvorske kazne imaju minimalan ili nikakav učinak na smanjenje pojave ozbiljnih zločina. Ako zaista cijenimo socijalnu pravdu, trebali bismo zagovarati ukidanje svih oblika zatvaranja mladih jer zatvorske kazne nisu istinska rješenja već doprinose problemu.

ZAKLJUČAK

Nalazi istraživanja o stanju u odgojnim zavodima u Hrvatskoj otkrivaju da trenutna praksa zatvaranja djece i mladih ima značajne negativne posljedice. Oduzimanje slobode u takvim ustanovama pokazalo se štetnim za mentalno zdravlje i psihosocijalnu dobrobit mladih korisnika i korisnica, a također nije učinkovito u rješavanju ili sprječavanju maloljetničke delikvencije. Dodatno, studija ističe probleme poput nasilja, diskriminacije i nedostatka prilagođenih programa, što dodatno pogoršava izazove s kojima se mladi suočavaju u tim institucijama.

S obzirom na ove nalaze, jasno je da je potreban paradigmski pomak u načinu na koji sustav maloljetničke pravde pristupa upravljanju maloljetnicima u sukobu sa zakonom. Fokus bi trebao biti pomaknut od zatvaranja prema rehabilitativnim i opcijama temeljenim na zajednici koje prioritziraju najbolji interes djeteta.

Usvajanjem ovih preporuka i udaljavanjem od koncepta zatvaranja djece i mladih, Hrvatska može stvoriti pravedniji i ravnopravniji sustav maloljetničke pravde. Ovaj pristup ne samo da koristi mladima koji su uključeni, već također doprinosi sigurnijem i skladnijem društvu. Nalazi iz studije naglašavaju važnost sveobuhvatnog, suradničkog napora da se transformira sustav maloljetničke pravde i zaista prioritzira najbolji interes djeteta.

STATUS **M**

Funded by
the European Union